Azonosít vagy módosít?
Kis magyar jelzőtipológia

Egedi Barbara

MTA Nyelvtudományi Intézet

2016. november 23.

Nyelvelmélet és diakrónia 3.

Bevezetés

Előzmények és motivációk

- az ómagyar névelőhasználat szabályaira irányuló korábbi kutatásokban a főnévi kifejezésen belüli módosítók lehetséges hatásának vizsgálata a referencialitás jelölésére nem volt elég szisztematikus
- szükséges lenne a korábban problémásnak ítélt esetek, adatcsoport magyarázata és beillesztése egy egységes modellbe
- a határozottság és a jelzős módosítás összefüggéseire vonatkozó problémás megállapítások felülvizsgálata a nyelvtörténeti szakirodalomban

Javaslat

Korábbi hipotézisem kiterjesztése a jelzős szerkezetre is

- névelő elmaradását különböző tényezők engedélyezhetik,
  - a főnévi a grammatikalizált alaptag inherens egyedisége
  - egy kellően megszorító, vagy ilyen elemet tartalmazó módosító jelenléte a szerkezetben

Bevezetés

„A jelzett szó határozottsága. - Bár a minőségjelző minősítő vagy kijelölő jellegét elsősorban a felhasznált szófaj, ill. szóalak határozza meg, a két jelzőfajta között gyakran nem vonható éles határ. A jelző minőségét ugyanis a jelzett szó határozottsága is befolyásolja. A névelővel vagy birtokos személyjellel meghatározott főnév minőségjelzőjének kijelölő jellege is van (...). Mivel azonban ebben a korban a főnevek határozottsága sokszor még ingadozó, olykor a jelzőnek ez a kijelölő szerepe is bizonytalan ”

(S. Hámori 1995: 349)

„Nem gondolom tehát, hogy van a határozottság szempontjából eleve kiemelt mondatrész vagy szerkezet. Egyébként mindegyik mondatrész esetében megvan a kapcsolódási pont. A jelzői bővítményeké az, hogy gyakori szűkítő, megszorító vagy egyedítő, kiemelő jellegük a határozottság felé mozdít általában, és ezért a határozottsági eszközök is szívesen társulnak hozzájuk.”

(S. Hámori 1998: 46)

Bevezetés

Imre Samu (1953: 356-358)
A határozott névelő használata a Bécsi Kódexben. 6. pont:

„Tulajdonságjelzős és számjelzős szerkezetekben a névelők használatának igen sokféle esetét találjuk a BécsiK-ben.”

6/A: „melléknévi jelző előtt általában névelőt találunk, ha a szerkezet kifejezte fogalom határozott”
6/B: „akkor is, ha a szerkezetet olyan szó vezeti be (pl. tulajdonnév vagy az *isten* szó), amely előtt a kódexben egyébként általában nem találunk névelőt.”
Pl. *az babilloniaba vitètet fogloknac*
6/C: a névelő hiánya határozott jelzős kifejezésekben „ritkán, de előfordul”
6/D: „a sorszámnévi jelzővel ellátott főnevek előtt szintén gyakori a névelő”, de névelő nélkül is vannak példák
6/E: „ha a sorszámnévi jelző időhatározókban szerepel, a névelő hiánya igen gyakori.”
Pl. *harmad napon*
6/F: „tőszámnévi jelző mellett szintén megtaláljuk a névelőt”
6/G: „nem találunk névelőt azok előtt a szerkezetek előtt, amelyeket a személynévmás különböző ragozott alakjai vagy a személynévmás mint birtokos vezet be”.
6/H: az *isten, úr, úristen, király* szavak jelzős alakja mellett általános a névelő, a névelő nélküli alak a kivételes
6/I: jelzős tulajdonnevek előtt előfordul a névelő

Bevezetés

Imre Samu (1953: 356-358)
A határozott névelő használata a Bécsi Kódexben. 6. pont:

„Tulajdonságjelzős és számjelzős szerkezetekben a névelők használatának igen sokféle esetét találjuk a BécsiK-ben.”

6/A: „melléknévi jelző előtt általában névelőt találunk, ha a szerkezet kifejezte fogalom határozott”
6/B: „akkor is, ha a szerkezetet olyan szó vezeti be (pl. tulajdonnév vagy az *isten* szó), amely előtt a kódexben egyébként általában nem találunk névelőt.”
Pl. *az babilloniaba vitètet fogloknac*
6/C: a névelő hiánya határozott jelzős kifejezésekben „ritkán, de előfordul”
6/D: „a sorszámnévi jelzővel ellátott főnevek előtt szintén gyakori a névelő”, de névelő nélkül is vannak példák
6/E: „ha a sorszámnévi jelző időhatározókban szerepel, a névelő hiánya igen gyakori.”
Pl. *harmad napon*
6/F: „tőszámnévi jelző mellett szintén megtaláljuk a névelőt”
6/G: „nem találunk névelőt azok előtt a szerkezetek előtt, amelyeket a személynévmás különböző ragozott alakjai vagy a személynévmás mint birtokos vezet be”.
6/H: az *isten, úr, úristen, király* szavak jelzős alakja mellett általános a névelő, a névelő nélküli alak a kivételes
6/I: jelzős tulajdonnevek előtt előfordul a névelő

Bevezetés

Problémás adatcsoport (Egedi 2011: 122)

- Speciális eseteket felsoroló példagyűjtemény, amelyekben a névelő hiánya látszólag nem magyarázható a felállított feltételekkel

≈ Imre (1953: 357) példái és a 6/G csoport

6/G: „nem találunk névelőt azok előtt a szerkezetek előtt, amelyeket a személynévmás különböző ragozott alakjai vagy a személynévmás mint birtokos vezet be”

(1) es **tėǵėd dičeroo̧k**nc̣ zaiokat bè rèkèztèni [BécsiK 78]

(2) ki nē hattam̄g **o̧bèlè rèmēkėdo̧kèt** [BécsiK 38]

(3) es v̇duo̧ſſeǵ lezē **o̧ ſent nèuet feloo̧knèc** [BécsiK 254]

(4) **o̧ labaiban gors** ne zabadolhatmeǵ [BécsiK 218]

Bevezetés

A vizsgálat tárgya

Alapvetően a névelőhasználatra felállított modellből kiindulva...

- a "szabálytól" való látszólagos eltérések összefüggésbe hozhatók-e a jelzős szerkezetben szereplő jelző/módosító valamilyen tulajdonságával? (vagyis)
- egy kellően megszorító értelmű módosító kiválthatja-e a névelő elmaradását?
- elősegíti-e ez a megközelítés a problémás adatok magyarázatát?

A kései ómagyar kor első felének névelőhasználata

(Egedi 2011, 2014)

- grammatikai értelemben teljesen kialakult, határozott névelő
- használata kötelező és szabályokkal leírható
- használatának feltételei eltérőek a maitól, ezeket az adott szinkrón rendszeren belül kell megállapítani

Szabályos névelőnélküliség

A határozott névelő nem jelenik meg, vagyis szabályosan elmarad az alábbi határozott leírást tartalmazó főnévi kifejezésekben…

Inherens egyediség:

a beszédhelyzettől/szövegkörnyezettől függetlenül is jól azonosítható és egyedi referenciával rendelkező főnévi kifejezések

ómagyar	mai magyar
(5) A napot ke· es aʒ idoṭ ſènki nē tugga ſem **Ø** mē-n^{c} angali ſem **Ø** fiu hanēčac **Ø** atʼa [MünchK 30rb]	(6) Azt a napot viszont, vagy azt az órát senki nem tudja: sem **az** ég angyalai, sem **a** Fiú, hanem csak **az** Atya.

Generikus olvasatú főnévi kifejezések:

individuumok helyett egész fajtára referálnak, amelynek egy tagját képviseli a főnév jelölete

ómagyar	mai magyar
(7) Eleg **Ø** taneituānnac hog legen mikent o̧ mèſtere, es **Ø** ʒolganac hog legen mikent o̧ vra. [MünchK 16va]	(8) Elég **a** tanítványnak, hogy olyanná legyen, mint a mestere, és **a** szolgának mint az ura

Mutató névmási módosító jelenlétében:

a mutató névmás azt jelzi, hogy a főnévi kifejezés referenciája az adott beszédhelyzetben/szövegkörnyezetben *közvetlenül* elérhető (pl. látható), vagy a megelőző beszédhelyzetből/szövegkörnyezetből ismert.

	ómagyar		**mai magyar**
(9)	ez kenerekre (JókK 76)	(10)	ezekre **a** kenyerekre

Birtokos szerkezet alaptagja előtt:

a birtokost tartalmazó kifejezésekben a birtokszó referenciája a birtokos referenciájával való kapcsolatán keresztül azonosítható

	ómagyar		**mai magyar**
(11)	èn keńèrimèt (BécsiK 182)	(12)	**az** én kenyereimet
(13)	az ėlètn^{c} keńèrè (MünchK 91ra)	(14)	az életnek **a** kenyere

A kései ómagyar kor első felének névelőhasználata

Általánosítás

Pragmatikai egyediséget/határozottságot kellett látható formai elemmel jelölni, méghozzá határozott névelővel, amennyiben más formai eszköz (mutató névmási módosító, birtokos kifejezés) ugyanezt a funkciót már nem végezte el.

Jelzőtipológia

adnominal modifiers
= főnévi (főnévhez kapcsolódó) módosítók

- a főnévi alaptag leíró tartalmát módosítják, valamilyen módon leszűkítik a denotátumot (Rießler 2016: 5)

Típusaik (szintaktikai kategória szerint):

– főnévi módosítók/jelzők (NP)
– melléknévi módosítók/jelzők (AdjP)
– adpozíciós módosítók/jelzők (PP, AdvP)
– mondatszerepű módosítók/jelzők (CP)

Jelzőtipológia

Típusaik (szemantikai osztályozás):

TNyT II/2 (= S. Hámori 1995)
Az alárendelő szerkezetek: a főnévi szerkezetek

I. Minőségjelzős szerkezetek

- minősítő jelzős szerkezetek

  Szófaji besorolás alapján: melléknévi jelző, melléknévi igenévi jelző, főnévi jelző, névmási jelzők, határozói jelzők

  Jelentéstani alkategóriák: megkülönböztető jelzők (*vastag könyv, kopott ruha*), állandó jelzők (*Aranyszájú szent János*), díszítő jelzők (*úr, szent, boldog*), hangulatfestő jelzők (*szörnyű halál, rettenetes kínok*)

Egyéb, lehetséges leíró és elemzési szempontok:

– interszektív vs. szubszektív (*Béla egy fiatal táncos* vs. *Béla egy tehetséges táncos*)
– szín, dimenzió (ti. méret, forma), fizikai tulajdonságok, kor, érték, anyag, szubjektív értékelés, stb. és ezek sorrendezése
– intenzionális melléknevek (*előző, leendő, jelenlegi, állítólagos,* stb.)

Jelzőtipológia

TNyT II/2 (= S. Hámori 1995)

Az alárendelő szerkezetek: a főnévi szerkezetek

I. Minőségjelzős szerkezetek

- kijelölő jelzős szerkezetek

  - tulajdonnévi jelző (ragadványnevek, családnevek, földrajzi nevek, stb.)
  - főnévi mutató névmási jelző („a főnév előtt álló névmás gyakran egyszerre tölti be a jelző és a névelő szerepét”)

    ez, az, ezen, azon, emez, amaz (vö. Dömötör 2008, Egedi 2015)
  - helyzetet jelölő melléknévi jelző (pl. *belső, felső, jobb, bal,* stb.)
  - sorrendet jelölő számnévi jelző (*első, másod, harmad*, stb.)
  - az *-ik* kiemelő jellel létrehozott szóalakok (*egyik, másik,* stb.)

Jelzőtipológia

TNyT II/2 (= S. Hámori 1995)
Az alárendelő szerkezetek: a főnévi szerkezetek

II. Mennyiségjelzős szerkezetek

- ❖ határozott (tőszámnevek) és határozatlan (*sok, több, kevés*) számnevek
- ❖ számnévi névmások (*ennyi, annyi, egynéhány*, stb.)
- ❖ *mind, minden*

Egyéb, lehetséges leíró és elemzési szempontok:

- Specifikusság (szintaktikai tesztek a mai magyarra, pl. É. Kiss 1998)
- *mind* és *minden* külön tárgyalása sok szempontból indokolt (Kvantorokról és kvantifikációról az ómagyarban, lásd Bende-Farkas 2014, 2015)

III. Birtokos jelzős szerkezetek

- ❖ általános birtokos jelzős szerkezet
- ❖ személyes névmási birtokos jelzős szerkezet

IV. Értelmező jelzős szerkezetek

Jelzőtipológia

Rijkhoff (2001) és (2002)

qualifying modifiers: tágabb értelemben minden olyan lexikális elem, amely referensének tulajdonságait specifikálja;

Kifejezésmódja: melléknév (+ főnév, ige, nem-megszorító von. mondat, stb.)

quantifying modifiers: abszolút és relatív, proporcionális és nem-proporcionális, illetve univerzális módosítók.

Kifejezésmódja: erre specializált módosítókkal (+főnév, ige, von. mondat, stb.)

locative modifiers: azt jelölik, hogy a főnévi kifejezés referense elhelyezhető egy bizonyos térbeli, időbeli vagy kognitív dimenzióban.

Elhelyezhetőség ~ Azonosíthatóság
Főnévi kifejezések referenciája azért azonosítható, mert maga a módosító, vagy a módosító egy része, egy már ismert, vagyis azonosítható referensre utal, és kettejük relációját a (jelzős) szerkezet biztosítja.

Kifejezésmódja: mutató névmási módosítók, birtokos kifejezések, restriktív vonatkozó mondatok, adpozíciós szerkezetek (pl. ez a ház, apám háza, a ház amit apám épített, a ház apámék mellett)

referential modifiers: a referens referenciális tulajdonságait jelölik (határozott/azonosítható, specifikus, generikus)

Kifejezésmódja: tipikusan névelő, és *other, same* típusú determinánsok

Ómagyar jelzők az azonosítás és módosítás skáláján

Felvetés: Nem lehet, hogy a névelőtlen határozott kifejezések eddig nem (jól) kezelt adatcsoportja olyan főnévi kifejezéseket érint, amelyekben egy módosító, vagy módosítón belüli elem referenciális leköti az egész főnévi kifejezés referenciáját, és ennek következményeként a névelő elmarad, vagy opcionálisan elmaradhat?

I. Minőségjelzős szerkezetek köznévi alaptaggal

(15) Meńńècn^{c} orʒaga haſonlatic èmberhèʒ /
ki vètet **io magot** o͛ ʒ́antaſaba [MünchK 19vb]

(16) Ki vèti **a· io magot** / aʒ èmbern^{c} fia [MünchK 20ra]

II. Minőségjelzős szerkezetek tulajdonnévi és tulajdonnévszerű alaptaggal

6/H: az *isten, úr, úristen, király* szavak jelzős alakja mellett általános a névelő, a névelő nélküli alak a kivételes; **6/I:** jelzős tulajdonnevek előtt előfordul a névelő

(17) Te vag x^{c} **elo̧ iſtènn^{c}** fia [MünchK 22vb]

(18) Mikeppèn èrèʒtėt engemèt **ėlo̧ at'a** [MünchK 91va]

(19) Delʒ́ègi kiralne felkèl itėlètbèn è nēʒètn^{c} ferfiaiual es megkarhoʒtat't'a o̧kèt [MünchK 69ra]

(20) Es harmadnapon lo̧n^{c} meńekeʒo̧c **ǵalileabèli Canaaban** [MünchK 86r]

(21) Kèrdlec teged **aʒ elo̧ iſtènrè** hog mōgadm̄g nèko̧nc [MünchK 33va]

(22) Eʒ es **a· naʒareti i^{c}ſal** vala [MünchK 33vb]

(23) mōdanac ke· o̧nèki hog **naʒarethi i^{c}** menne [MünchK 77rb]

(24) a. **A negèdlo̧ herodes** [MünchK 57va]

b. **negèdlo̧ herodes** [MünchK 65ra]

Basic conceptual lexical types of nouns (Löbner 2011)

	–U	+U
–R	sortal nouns <e,t> *stone, book, adjective, water, etc.*	individual nouns <e> *moon, weather, date, Maria, etc.*
+R	relational nouns <e,<e,t> *sister, leg, part, attribute, etc.*	functional nouns <e,e> *father, head, age, subject, etc.*

Típusváltás <e> → <e, t> nyelvtani következménye a névelő megjelenése eredetileg [+U] főnevek előtt

Kornai (1989: 202): Tulajdonnevek metaforikus használata
"Az interpretáció tárgya nem az individuum, hanem csupán azon tulajdonságok halmaza, amelyekre nézve az individuum prototipikus volt."

(25) a. Egyiptom b. az ókori Egyiptom c. a kopt Egyiptom

(26) a. Mozart b. a gyermek Mozart c. a piperkőc Mozart

6/B: "melléknévi jelző előtt általában névelőt találunk (...) akkor is, ha a szerkezetet olyan szó vezeti be (pl. tulajdonnév vagy az *isten* szó), amely előtt a kódexben egyébként általában nem találunk névelőt." (Imre 1953: 356)

(27) It kèzdètic azon epiſtulanac exemplara kit ſcent Ieremias èrèzte **az babilloniaba vitètet fogloknac** babillonia kiralatol [BécsiK 109]

(28) Mert latta **az iſtèntoḷ ioḭo̧ haragot** tv̇nèktec [BécsiK 106]

→ **az [iſtèntoḷ ioḭo̧] haragot** *és nem* **[az iſtèntoḷ ioḭo̧] haragot**

Névelő nélkül:

(29) Es micȯ alkolmas nap toṛtentvolna / herodes o̧ lete napiā toṇ nag vačorat a· fedèlmècnèc es a· biracnac / es **galileabèli oṛegbècnèc** [MüncKh 41rb]

Minimálpár:

(30) Ieſus ke· o̧ taneituaniual èlmenè **a· galileabèli tèngerrè** [MünchK 38ra]

(31) Es eſmeg ki mènuen Tiuſnac videkiboḷ / ioṵo̧ Sidon altal / **galileabèli tengerrè** [MünchK 43rb]

III. Minőségjelzős szerkezetek a módosítón belüli referenciális lekötéssel?

6/G: „nem találunk névelőt azok előtt a szerkezetek előtt, amelyeket a személynévmás különböző ragozott alakjai vagy a személynévmás mint birtokos vezet be”. (1953: 357)

(32) oṛizuē a· fogadaſt es irgalmaſſagot {Daniel propheta} **tegedèt zèrètoḵbèn** es **te parančolatidat oṛizoḵbèn** [BécsiK 154-155]

(33) es **tėǵėd dičeroḵ**nc̣ zaiokat bè rèkèztèni [BécsiK 78]

(34) Ki nē hattamg̃ **oḅèlè rèmēkėdoḵèt** [BécsiK 38]

(35) es meǵirattatec èmlekezètnèc koṅuo˛ o˛ èloṭto˛ vrat feloḵnèc es **o˛ nèuėt ǵondoloknac** [BécsiK 323]

(36) es v̇duoſſeǵ lezē **o˛ ſent nèuet feloḵnèc** [BécsiK 254]

(37) **o˛ labaiban gors** ne zabadolhatmeǵ [BécsiK 218]

(38) Megfordeitatnac **o˛ arńekan vl̄oc̣** [BécsiK 200]

Igeneves szerkezetekről áttekintően, lásd: Dékány (2014)

Saját gyűjtés (MünchK)

Határozott névelő a személyes névmást előtt:

(39) Es o͗ fèlèluen **a· nèki ʒ́olonac** mōda [MünchK 19ra]

(40) Es **aʒ o͗tet megfèʒ́ėitoc͗** megoʒ́tac o͗ ruhait [MünchK 52vb]

Se névelő, se személyes névmás:

(41) es **halal arńekanac vidėkibèn vlo͗cnèc** vilag tamada nèkic [MünchK 10rb]

(42) Fialim mel' nèhèʒ **penʒbè biʒocnac** bè mēni iſtènn^{c} orʒagaba [MünchK46va]

Imre Samu példái (6/G csoport) mind *generikus* olvasatúak
→ szabályosan névelőtlenek!

(43) Bodogoc **lelki ʒegenec** mert o͗uec meńńècn^{c} orʒaga [MünchK 10va-b]

Generikus vs. individuális olvasat

Generikus, névelő nélkül:

(44) es **halal arńekanac vidėkibèn vl̄oo̧cnèc** vilag
tamada nèkic [MünchK 10rb]

(45) Bodogoc **irgalmaʒoc** [MünchK 10vb]

(46) Fialim mel' nèhèʒ **penʒbè biʒocnac** bè mēni iſtènn^{c} orʒagaba
[MünchK46va]

(47) es **to̧lled ko̧lčo̧n veuo̧to̧l** èlne fordol' [MünchK 11vb]

(48) es imadkoʒiatoc **tu̇to̧kèt vl̄doʒo̧kert**
es patuaroʒokert [MünchK 11vb]

(49) tu̇ at'atoc ki vagon meńńècbèn
ad iokat **o̧tèt kėro̧cnèc** [MünchK 13rb]

Nem generikus, névelővel:

(50) es o̧tte aʒt **aʒ vl̄o̧nèc** fèierè [MünchK 32ra]

(51) Tu aʒẻrt halgaſſatoc **a· vètoo̧n**ᶜ pėldabèʒėdėt [MünchK 19va]

(52) **Aʒ onnan muloc** ke· karoml’acuala o̧tèt o˛ fèiekèt raʒuan es mōduan [MünchK 34vb]

(53) hog vadnac nemel’l’èc **aʒ it alloc** koʒʒo̧l [MünchK 23ra]

Nem generikus olvasat, névelővel + személyes névmás

(54) Es o˛ fèlèluen **a· nèki ʒ́olonac** mōda [MünchK 19ra]

(55) Es **aʒ o̧tet megfèʒ́ėitoc** megoʒ́tac o˛ ruhait [MünchK 52vb]

(56) Dè valobiʒoń **aʒ èńǵèm èlarolonac** kèʒè èn vèlē vagō aʒ aʒ́talon [MünchK 81ra]

(57) Laʒar ke· vala ėg **aʒ o˛ uèle egèmbe ėuoc** koʒʒo̧l [MünchK 98rb]

Nem generikus, névelő nélkül (!):

(58) Haluan ke· èʒt i^{c} čudalkodec /
es **o̧tèt ko̧uètoo̧cn^{c}** monda [MünchK 14ra]

Nem generikus, névelő nélkül és névelővel (minimálpár):

(59) es kellet volna herodeſn^{c} /
es **vèle oʒ́uo̧ egembè ėuo̧knèc** [MünchK 41rb]

(60) Es megʒ́omorodec a· kiraľ aʒ èſert /
es **a· vèle oʒ́uo̧ egèmbè euo̧kert** [MünchK 41va]

Összegzés és javaslat

A jelzős szerkezetekben *elmaradhat* a névelő, ha

a) főnévi alaptag inherensen egyedi referenciájú

b) főnévi alaptag *nem* inherensen egyedi referenciájú, de

   i. a főnévi kifejezés egésze generikus olvasatú

   ii. a módosító valamilyen, eleve referenciális kifejezést tartalmaz

Utóbbit hol keressük?

- tulajdonneveket tartalmazó relációs melléknevek
- igeneves szerkezetek
- PP módosítók
- vonatkozó mondatok (vö. 'reference establishing relative clauses', Hawkins 1978: 130-138).

PP módosítók az főnévi kifejezésen belül

Adpozíciós módosítók a főnévi kifejezésen belül
(=jelzői értékű határozók)

- *a kerítés melletti bokor, a kerítés melletti beszélgetés, a szomszéddal való beszélgetés,*
- *a Budapestre érkezés, a kertben futkározás*
- *a beszélgetés a szomszéddal, a beszélgetés a kerítés mellett*

(Hegedűs 2016; Szabolcsi & Laczkó 1992: 251-258)

A hátravetett határozó jelzői szerepben
→ a nyelvújításig ritka, elképzelhető hogy csak latin hatásra jelennek meg (Honti – H. Varga 2012: 50, 52-53)

(61) hytett es zerelmett zent fferenczben el vezteteuala [JókK 51]
(S. Hámori 1995: 345-346 után)

Hivatkozások

Bende-Farkas Ágnes 2014. Az univerzális és az egzisztenciális kvantorok története. In: É. Kiss Katalin (szerk.) *Magyar generatív történeti mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 127-153.

Bende-Farkas Ágnes 2015. Az univerzális kvantifikáció az ómagyarban. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 27: 71-105.

Dékány Éva 2014. A nem véges alárendelés (az igenevek) története. In: É. Kiss Katalin (szerk.) *Magyar generatív történeti mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 177-238.

Dömötör Adrienne 2008. A főnévi névmási kijelölő jelző a középmagyar korban. In: Büky László–Forgács Tamás–Sinkovics Balázs (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei V.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék, 17-25.

Egedi Barbara 2011. Névelőtlenül, de határozottan: Lépések egy magyar grammatikalizációs ösvényen. In: Kádár Edit – Szilágyi N. Sándor (szerk.): *Szinkronikus nyelvleírás és diakrónia*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 110-127.

Egedi Barbara 2014. Főnévi kifejezések: határozottság, névelőhasználat, birtokos szerkezetek. In: É. Kiss Katalin (szerk.) *Magyar generatív történeti mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 96-127.

Egedi Barbara 2015. Változó struktúrák, versengő stratégiák: a mutató névmási módosítók esete. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 27: 107-132.

É. Kiss Katalin 1998. Mondattan. In: É. Kiss Katalin – Kiefer Ferenc – Siptár Péter: *Új magyar nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó, 15-184.

Hámori Antónia 1954. A jelzői értékű hátravetett határozó használatának kérdéséhez. *Magyar nyelv* 50: 419-431.

S. Hámori Antónia 1995. Alárendelő szerkezetek: A főnévi szerkezetek. In: Benkő L. (szerk.), *A magyar nyelv történeti nyelvtana II/2. A kései ómagyar kor.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 329-425.

S. Hámori Antónia 1998. Jelzős szerkezetek és határozottság. In: Büky László – Forgács Tamás (szerk.): *A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei I.* Szeged, JATE Magyar Nyelvészeti Tanszék, 45-52.

Hawkins, John A. 1978. *Definiteness and indefiniteness*. London: Croom Helm

Hegedűs veronika 2016. Changing copulas and the case of Hungarian prenominal PPs. Talk given at the *18th Diachronic Generative Syntax conference*. Universiteit Gent, 30 June 2016.

Honti László – H. Varga Márta 2012. A hátravetett határozó kialakulásáról (a *Pestre való utazás*-tól a *Pestre utazás*-on át az *utazás Pestre* szerkezetig). Folia Uralica Debreceniensia 19: 45-57.

Imre Samu 1953. A határozott névelő használata a Bécsi Kódexben. *Magyar Nyelv* 49. 348-359.

Kertész Manó 1924. a jelzős kifejezések történetéhez. *Magyar Nyelvőr* 53: 35-37.

Kornai András 1989. A főnévi csoport egyeztetése. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 17: 183-211.

Löbner, Sebastian 2011. Concept types and determination. *Journal of Semantics 28.* 279-333.

Lyons, Christopher 1999. *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press

Rießler, Michael 2016. *Adjective attribution.* Studies in Diversity Linguistics 2. Berlin: Language Science Press.

Rijkhoff, Jan 2001. Dimensions of adnominal modification. In: Haspelmath, Martin et al. (ed.) *Language Typology and Language Universals*. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Band 20.1. Berlin – New York: Walter de Gruyter. 522-533.

Rijkhoff, Jan 2002. *The Noun Phrase.* Oxford studies in typology and linguistic theory. Oxford: Oxford University Press

Simonyi Zsigmond 1914. *A jelzők mondattana. Nyelvtörténeti tanulmány*. Budapest: MTA

Szabolcsi, A. – Laczkó T. 1992. A főnévi csoport szerkezete. In: Kiefer F. (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan*. Budapest, Akadémiai Kiadó. 179-298.

A tanulmány az OTKA PD 112828 keretei között készült.